

שעתנו הגדולההרב מיכה הלוי – ראש ישיבת "עטרת נחמיה" ורבה הראשי של פתח תקווהעל-פי שיחות הרב צבי יהודה קוק זצ"ל

(שיעור שבועי לנשים במדרשת אביב "לעד חיה" – השיעור נערך ע"י זיוה חן)

להצטרפות לרשימת תפוצה נא לשלוח מייל ל: avivhatora1@012.net.il

תוכן העניינים:

1. אהבת האומה אצל אומות העולם
2. תפיסת המשפחה אצל ישראל ואצל אומות העולם
3. נתינת גט כריתות כמעשה מרומם
4. פעולה מרוממת
5. אף מלחמת רשות היא מצווה
6. כניסה לסכנה במלחמת רשות
7. "אפילו הוא נוטל נפשך"
8. גבורה ועוצמה בקרב האומה

1. אהבת האומה אצל אומות העולם

במסכת שבת (נ"ו, א') נאמר: 'ואת אשתו לקחת לך לאשה', לקוחין יש לך בה. דאמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן: כל היוצא למלחמת בית דוד כותב גט כריתות לאשתו".

מין הרב קוק זצ"ל בספרו "עין אי"ה" יוצא מתוך דברי הגמרא הללו לדון בעומק ההבדל בין המלחמה אצל אומות העולם ובין המלחמה אצל ישראל. הגמרא מתארת שכל מי שיצא להלחם במלחמת בית דוד היה כותב גט כריתות לאשתו. בראשית ימי תקומתו של צה"ל לחצו הרבנים הראשיים דאז, הרב הרצוג זצ"ל והרב עוזיאל זצ"ל, על הרב גורן זצ"ל, הרב הראשי לצה"ל דאז, לאפשר לחיילים היוצאים לקרבות, במלחמת השחרור ובמלחמת ההתשה, לכתוב גט לנשותיהם. הרב גורן זצ"ל סירב ונימק זאת בכך שהגט היה נכתב עבור חיילים שלא היו מיועדים לשוב לביתם עד י"ב חודש. אך בימינו המצב הוא שונה, שכן אף במלחמות ארוכות וממושכות, מקבלים החיילים חופשה של עשרים וארבע שעות, או שחרור לשבת. לכן בימינו לא שייך לכתוב גט כריתות, ואין זה פתרון עבור בעיית העגונות העלולה להיווצר.

כותב הרב זצ"ל: "**האומות, שמטרת הווייתן היא חומרית**", מטרתן של אומות העולם היא חומרית, כלומר לחיות ולשרוד ללא מגמה רוחנית מעל החיים המעשיים. האומה היא גוף המסייע לכל היחידים לחיות חיים טובים יותר, מאורגנים יותר. "**והנן מצויירות כעין אגודת שותפים לצרכי קניינים אהובים או נדרשים להן**", כל אומה היא למעשה אגודה שיתופית הדואגת לצרכים החומריים הנדרשים ליחידה על מנת לחיות, או לדברים שאנשי האומה אוהבים ורוצים בהם. אצל אומות העולם אין מושג של כלל, אלא הן מתנהלות כקבוצה, כאוסף של יחידים, הנאבקים על חייהם החומריים. קל

יותר ליחיד לשרוד כאשר הוא מאוגד יחד עם עוד יחידים כמוהו, וכך נתפס המושג "אומה" אצל אומות העולם, כאיגוד של פרטים. **"אצלן תהיה אהבת האומה בכללה רק אז מבוססת, כשתהיה תמיד חוזרת אל הפרטים"**, אהבת האומה אצל אומות העולם נובעת מאינטרס משותף המאחד את כל יחידיה. כל פרט באומה חש שהוא מרוויח מהיותו חלק מן האומה. אהבת האומה הזו היא למעשה אהבה עצמית, היא נובעת מתוך אינטרס אישי, כאשר ההתאגדות של האומה היא אמצעי להשגת המטרה האישית של כל אחד ואחד. **"אל הטבת מצב המשפחה היחידה שלשם הטבתה התאגדה האומה"**, ההתאגדות לכדי אומה יש בכוחה להיטיב את מצב המשפחה, כמו אצל בעלי החיים, המתאגדים יחד מתוך אינטרס משותף. **"כשם שחיות מדבריות הבודדות בטבען מתקבצות לפעמים לרגלי צרה משותפת, או למחזה רווח של טרף משותף"**. כאשר החיות מתאגדות לקבוצה יש להן סיכוי טוב יותר להגן על עצמן, או להשיג טרף. השיקולים המניעים את החיות להתאגד יחד הם שיקולים חומריים, וכיוון שכך כל העניין הקבוצתי הוא לטובת היחיד.

2. תפיסת המשפחה אצל ישראל ואצל אומות העולם

"על כן אימוץ הזכרת המשפחה ואיגודה לפי מצבן הן, הוא ראוי להיות ממכשירי זריזות הקרב", מה שמגביר את המוטיבציה להילחם אצל אומות העולם הוא דווקא הדאגה למשפחה, הצד הפרטי-האישי. הלוחם הנכרי חפץ בטובתו הוא, בחיי משפחה שלווים, בחיי חומר. אכן אצל אויבינו כיום הנשים והילדים הם חלק ממערך הלחימה, ואילו אנו משמידים את בתיהם. **"על כן היו הנשים באות במלחמה ומשותפות עם הבעלים"**, כאשר נשים נמצאות ונוכחות בשעת הקרב מתגדלת התפיסה החומרית וכל המוטיבציה להילחם היא מוטיבציה אישית, של הנאות וחומריות. ואכן אצל אומות העולם, שזוהי תפיסת עולמן, היו הנשים באות ומשתתפות עם הבעלים בקרב. גם אצל אויבינו כיום מטרת הלחימה היא השגת חיים טובים יותר יחד עם נשותיהם ומשפחותיהם.

"לא כאלה חלק יעקב" המילה "חלק" שבה משתמש הרב מזכירה את הביטוי "חלק אלוה-ה ממעל". עם ישראל הוא חלק מן ההוויה האלוקית. **"שתכלית מציאות האמה"** איננה הצד החומרי, אלא **"מצד צורתה"**, צורה היא תוכן ומהות. **"מצד נשמתה ואורח חייה, בשביל קדושתה ורוח ד' השפוך עליה"**, מה שמפעם בקרב לוחמינו בקרב, אף אם אינם מודעים לכך, הוא הווית החיים הישראלית, של היותנו חלק אלוה-ה ממעל. צורת החיים של עם ישראל היא צורת חיים נשמתית, ולכן מלחמות ישראל נובעות ממגמה רוחנית, ומה שמגביר בהן את המוטיבציה הוא הצד הרוחני, ולא חיפוש אחר שקט ושלווה חומריים. לכן עלינו לגלות סבלנות ואורך רוח, ולא לייחל לסיום המלחמה כדי שישרור השקט, ולא נצטרך לרדת למקלטים. זוהי מוטיבציה של הישרדות אישית, תפיסת עולם לא ישראלית. אנו נלחמים בשם הצורה של ההוויה האלוקית, בשביל קדושת האומה ורוח ד' השפוך עליה. **"זהו האוצר היותר יקר מכל חמדה, זהו החפץ העליון של כל יחיד באומה ושל כל הכלל כולו"**, החפץ העליון הוא רצונו של כל יחיד באומה, והוא מוביל את הלך חייו של כל יחיד ויחיד, וכן הוא הרצון של כלל האומה. בעוד שאצל אומות העולם תפיסת הכלל היא יחידנית, אצל עם ישראל תפיסת היחיד היא כללית. **"זהו הנותן עוז ועטרה להוויית המשפחה עצמה בצביונה המקודש הישראלי"**. מה מגמתה של המשפחה בישראל? האם המשפחה היא רק קבוצת אנשים הדואגת ותומכת אלו באלו, האיש באשתו וכן להיפך, ההורים בבנים, הסבים בנכדים וכו'? האם המשפחה באה לענות על הצורך

של ה"יחד", של "לא טוב היות האדם לבדו" (בראשית ב', י"ח)? והרי היום רבים יאמרו שמוטב להיות לבד, ללא עול המשפחה ומבלי לקיחת אחריות. אלא התורה מלמדת אותנו: "לא טוב היות האדם לבדו **אעשה לו עזר כנגדו**", כלומר: ה"לא טוב" איננו כלפי האדם, איננו תחושה סובייקטיבית ורצון שלא להיות בודד, אלא הוא אמת אובייקטיבית. על מנת שהאדם יצא אל הפועל בצורה הטובה ביותר, ויוציא אל הפועל את הקדושה והרוחניות שבו, עליו להתחתן ולהקים משפחה. הקמת משפחה איננה מימוש אישי, מימוש הכשרון האבהי או האמהי, אלא המשפחה היא מגמה אלוקית, שעליה נאמר: "לא טוב היות האדם לבדו". אומות העולם נלחמות על הצד האישי, על המשפחה כמימוש אישי, אך אנו, שכל הוויית חיינו היא כללית, המשפחה היא חלק ממגמת החיים שלנו.

3. נתינת גט כריתות כמעשה מרומם

"על כן בבוא התור לעבוד לטובת האומה בכללה", זו שעת המלחמה. שעת מלחמה היא שעה גדולה, היא זמן שהרב זצ"ל מגדיר אותו כ"קול התור נשמע בארצנו", זמן שבו העוף מבשר את בשורת הגאולה. במלחמה אנו מוציאים את הצורה האלוקית אל הפועל דרך העולם המעשי, ולכן זו שעה גדולה, שעה של גאולה.

בשעה כזו עלינו להתרומם מראיה מצומצמת, לא להשתוקק לסיום הקרב, לא לדחוק בצבא לנקום באויב, לא לתת עצות לשר הבטחון ולראש הממשלה, אלא לדעת ולהבין שבשעת מלחמה מפעמת גבורה אלוקית בעם ישראל, שמשכיחה את המשפחה ומגדילה את הרצון לצאת לקרב תוך לקיחת סיכונים.

כאשר אנו רואים כיצד כל האומה מתגייסת לקרב, החיילים על גבול עזה, שעומדים הכן להכנס פנימה, ואנשי המילואים שגויסו על מנת להחליף את החיילים הסדירים בגבול הצפון, על מנת שיוכלו לרדת דרומה למלחמה, למרות הפסד כלכלי גדול של ימי עבודה, אנו מבינים שמלחמות ישראל אינן באות להשיג מטרה פרטית, אלא להשגת טוב האצור באומה בכללה.

ממשיך הרב ונותן כאן משל נפלא: **"אז כשרגא בטי'הרא תבטל אהבת המשפחה"**, "שרגא בטי'הרא" הוא נר דולק בצהרי היום, אהבת המשפחה בישראל הוא דבר כללי ולא עניין פרטי, אך גם בכלל יש מדרגות, וישנו כלל גדול יותר מאהבת המשפחה. שרגא, כלומר: נר הוא הופעת אור, ואכן אור הוא דבר כללי ורוחני, אך עדיין נר הוא הופעת אור נקודתית, ממוקדת ומוגבלת. כאשר מופיע הזמן של הופעת האור בצורה כללית יותר, בשעת מלחמה, אהבת המשפחה היא כשרגא בטי'הרא, היא אמנם נותרת דבר כללי, אך לעומת הכלל הגדול יותר של מלחמות ישראל, היא התפרטות מן הכלל. במצב זה תבטל אהבת המשפחה לא בשל אי חשיבותה חלילה, אלא משום שהיא כבר באור השמש, **"לבב תחלל את עוז אהבת האומה"**. אור אהבת האומה מאפיל על אור אהבת המשפחה, ובו מרוכזים כעת היוצאים אל הקרב. אכן עינינו הרואות כי בבוא העת לצאת למלחמה, ההתגייסות חוצה גבולות, חוצה דעות שונות ומגזרים, וכולם מתייצבים בלמעלה ממאה אחוזים. **"היציאה למלחמה לא היתה על פי חשבון של הצלחת הפרט, שחשב שכשישוב מן המלחמה יהיה מוצלח ומאושר"**. לאומות העולם יש לכל חייל אינטרס לשוב מן המלחמה לטובתו, ולמען אשרו. אך לא כן אצל ישראל. **"לא, הוא צייר בעצמו כאילו התייאש מן החיים הפרטיים"**, היוצא למלחמה כאילו התייאש מן החיים הפרטיים, שהרי סוף כל סוף גם החיים הפרטיים הם התפרטות של הכלל. **"והולך**

הוא בשמחה על מנת למות מות גיבורים וקדושים הלוחם כותב גט כריתות לאשתו למקרה שלא ישוב מן הקרב, ומקום קבורתו לא יהיה נודע. זו הליכה אל המוות במובן היותר קשה, ומכאן אנו מבינים עד כמה יש לברך "הטוב והמיטיב" על הבאת הרוגי ביתר לקבורה. גם חזרה בתוך גוף שאינו בחיים עוד היא מעין פרידה, אך כתיבת גט כריתות היא למקרה של העדרות מוחלטת, שאין אפילו גופה להשיב.

"במלחמת ד' לרומם קרן לעמו, על כן כותב גט כריתות לאשתו" מדוע דווקא הוא צריך לכתוב גט לאשתו, הרי יכול לעשות זאת על ידי מינוי שליח? אלא טרם צאתו אל המלחמה הוא עושה מעשה גירושין, ונותן בפועל גט לאשתו. מעשה זה בא על מנת **"ליימש את לבבו בכל האפשרי מקשר משפחה ומהרעיון הפרטי התלוי בו"**, מעשה כתיבת הגט מרומם את האדם אל הצד הכללי, אם כי איננו מבטל את הרעיון הכללי הטמון במשפחה, אלא רק דוחה את זה מפני זה. **"בהיותו דורך מהלך של רעיון יותר כללי ויותר עליון, מהלך עבודת הקודש של העם כולו"**. שעת מלחמה היא שעה מרוממת, ועל האדם לעשות מעשה על מנת להתרומם אל הצד הכללי, וזהו מעשה נתינת הגט.

4. פעולה מרוממת

"התוכחה אמנם נמרצה היא, שבשעה שהכלל הוא מתרומם ומתקדש ביותר, אין הדבר ראוי להשתמש בעילויים לנגע במצב אחד מהם הפרטי, שנעשה חופשי על ידי התרוממות העליונה". היה ניתן לחשוב שמכיוון ששעת מלחמה היא שעה גדולה ומרוממת, שעה שבה "קול התור נשמע בארצנו", כל פרט יתרומם למדרגה כללית גם מבלי לעשות מעשה או פעולה מרוממת. כך גם אנו טועים כאשר אנו סבורים שהתורה עצמה, שהיא נעלה ומרוממת, תוכל לרומם את לומדיה, ואין לעסוק במעשים של עבודת ד' על מנת להתרומם אל התורה. אין הדבר כן, אלא אדרבה, יש לעשות מעשים מרוממים ומקרבים אל התורה. כך גם בשעת מלחמה, **"ומכל מקום מאת ד' היתה זאת, שליקוחין יש לך בה, שסוף כל סוף גט כריתות כותב לאשתו"**, דוד המלך הורה לאוריה החיתי לכתוב גט לאשתו תוך התערבות בחייו הפרטיים מתוך נגיעה אישית, מה שאכן ראוי לתוכחה נמרצת. אך בשום אופן אין לומר שדוד חטא, אלא דוד מסר את נפשו כדי ללמד את ישראל מסירות נפש. **"ועוד יש בזה הוראה המאמתת בפועל את הניתוק המעשי מחיי המשפחה הפרטית בשביל העניין הכללי הלאומי"**, דוד המלך רצה כמצביא על ישראל לשחררם מן הפרטיות ולרוממם לכלליות עליונה, **"שגם זה אע"פ שנסתבב במכאוב, מכל מקום סופו הוא שיהיה לברכה, להגביר חיל ולאמץ רוח בעוז ימין ד' רוממה, בגבורת ישע ימינו הנטויה על עמו ונחלתו"**. הקב"ה הוציא את ישראל ממצרים בזרוע נטויה, וזו היתה המלחמה הראשונה ברשע. זו אותה זרוע נטויה של כל מערכות ישראל מול הרשע, שעניינן להגביר צדק בעולם. המאבק על ארץ ישראל ועל עם ישראל הוא מאבק על ד' ומשיחו, ובכל מלחמות ישראל נטויה ידו של ד', ולכן המלחמה דורשת התעלות מן המצב הפרטי של המשפחה שהוא אמנם חלק מן הכלל אך חלק מפורט, אל מצב כללי ועליון.

5. אף מלחמת רשות היא מצווה

באיגרת תתקמ"ד של מרן הרב קוק זצ"ל (אגרות הראיה ג' עמ' רנ"ח) כותב הרב מכתב תשובה להוריו, ומעבר למכתב האישי המעניין, נידונה כאן סוגיית המלחמה בעומק רוחני גדול. כותב הרב: **"הורי היקרים עט"ר ומחמדי לבבי שליט"א. מה נכבד היום אשר בו הגיעו לידינו ע"י מר**

אייזנבערג מכתב קודש דכתב אאמו"ר שליט"א, והתשורה היקרה מזמרת ארץ חמדה, מעשה ידי אמא היקרה תחי', "עבור הרב מה שאימו שולחת לו הוא תשורה יקרה" "יחד עם דרישת השלום המדוייק, אשר היה לנו לטל אורות ומשיב נפש. יחננו השי"ת ברחמיו בקרוב לעלות אל הקודש ולחדות בחדות נועם פניהם המאירות בשמחות וגיל, בישועת ד' על עם קדשו וחבל נחלתו במהרה בימינו בקרוב". בפסקה זו ישנו שילוב של הצד הפרטי- המשפחתי יחד עם הצד הכללי: לכאורה שמחות וגיל הם על הצד הפרטי, אך מיד לאחר מכן כותב הרב: "בישועת ד' על עם קדשו וחבל נחלתו"

"ועל דבר תורה שהעלה כבוד מורי אבי הרב שליט"א, בהא דסוטה סוף פרק משוח מלחמה, דרשות ומצווה דגבי מלחמה אינה כי אם בערך של שתי מערכות זו לעומת זו", הגמרא בסוטה שם אומרת שישנן מלחמות מצווה ומלחמות רשות, כאשר מלחמת רשות היא מלחמת בית דוד, להרחבת הגבולות. בגמרא ישנה מחלוקת בין ר' יהודה ורבנן מה נכנס בהגדרה של מלחמת רשות, ומה נכנס בהגדרה של מלחמת מצווה. אומר הרב זצ"ל שההגדרה של מלחמת רשות היא הגדרה יחסית, ומוגדרת יחסית למלחמת מצווה. גם במלחמת רשות יש מצווה, אלא שביחס למלחמת מצווה היא מוגדרת כמלחמת רשות: "שתי מערכות זו לעומת זו".

"אבל לגבי מצוה אחרת לעולם חשובה מצוה", ביחס לכל מצווה אחרת, מלחמת רשות מוגדרת אף היא כמצווה. מדוע? "שהרי יש חומר גם במלחמת רשות שאינה עומדת במקום פיקוח נפש", כל מלחמה כרוכה בסכנת נפשות ובפיקוח נפש, ואף מלחמת רשות דוחה פיקוח נפש. "שאר מצות דוחי בהם כתיב". בכל המצוות נאמר "וחי בהם" (ויקרא י"ח, ה'), אם כן מדוע במלחמת רשות, שאף היא מצווה, לא הולכים עפ"י דברי התורה "וחי בהם", אלא מלחמת רשות דוחה פיקוח נפש? "ובהורמא דמר אבי אמינא כמה מאירים ושמחים הם הדברים". וודאי שבכל מלחמה מצווה להלחם, והיא דוחה פיקוח נפש. רצה הרב ללמוד מדברי אביו שגם במלחמת רשות ישנה מצווה להילחם, וממילא היא דוחה פיקוח נפש. אם כך מדוע היא נקראת "מלחמת רשות"? משום שיחסית למלחמת מצווה היא רשות, אך גם בה יש מצווה להלחם, ומכיוון שכך הרי היא דוחה פיקוח נפש. הדברים מאירים ושמחים, הם מאירים את חיינו ומשמחים אותנו, משום שהציווי להלחם הוא ציווי כללי, הוא "קול התור נשמע בארצנו". בעניין כללי לא שייך "וחי בהם", משום שהוא נובע משורש החיים ומיסוד כל החיים. ראה זו נותנת ערך אחר לגמרי לכל עניין המלחמה בכלל, ואף למלחמת רשות, שהיא למעשה כיבוש מעבר לגבולות הארץ.

6. כניסה לסכנה במלחמת רשות

"אמנם ליישב דברי רש"י" במסכת סוטה, "דמשמע שאין מלחמת רשות פוטר משום מצווה", במלחמת רשות לא נאמר "העוסק במצווה פטור מן המצווה". "יש לומר עפ"י דברי החינוך שכתב גבי מלחמת ז' עממין ומצוות מחייתן, וכן גבי מחיית עמלק, דהיחיד חייב בה דוקא כשאין בזה סכנה". בספר החינוך נאמר שאם נקרתה לאדם הזדמנות להשתתף במלחמת מחיית עמלק או במלחמה נגד שבעת העממים מבלי להסתכן, ולא קיים את המצווה, הרי שביטל מצוות עשה. "ותמה עליו במנחת חינוך שהרי מצות מלחמה יוצאה היא מן כלל זה דוחי בהם, דמצוה בכך להכנס בכלל סכנה". הרי ראינו שבכל מקום שיש מלחמה, הרי היא דוחה את סכנת הנפשות, אם כך

לכאורה מצווה להלחם בעמלק ובשבעת העממים גם אם יסתכן האדם בכך, ולא כדברי ספר החינוך, שרק אם לא יסתכן במלחמה, מצוות עשה לצאת אליה?
התשובה המפורסמת לשאלה זו היא שמצוות המלחמה מוטלת על הציבור ככלל, ולא על היחיד, ולכן בה אין התחשבות באלמנט הסכנה. כל העניין של "וחי בהם" חל על היחיד, כאשר נוצרת ליחיד הזדמנות למחות את עמלק, עליו לבחון היטב האם הוא מסתכן בכך או לא, ורק אם הוא בטוח שאין בזה סכנה עבורו, הרי זו מצוות עשה למחות את עמלק. **"וצריך לומר דהחינוך סבירא ליה דמצווה המוטלת על הציבור בכללו אם יש בה סכנה ליחיד אין זה יוצא מכלל וחי בהם דהא ציבור לא מייתי"**, הרב אומר שציבור אינו מת. על הציבור לא חלות ההגדרות של הפרט, ולכן אין מוות בציבור. כל פרט ופרט מן הציבור אינו מוגדר מעתה בהגדרה פרטית, אלא בהגדרה של כלל, שכן הוא חלק מן הכלל. **"והיחיד אינו חייב בה מצד עצמו אלא מצד כלליות הציבור"**, מצוות מחיית עמלק, או מלחמה בשבעת העממים היא מצווה המוטלת על כלל הציבור, ולא על היחיד. **"על כן אע"פ שבכל מצוות ציבור שאין בהם סכנה אין לנו לחדש שלא יהיה נוהג בהם דין של וחי בהם, ויהיו חייבים בהם גם במקום סכנה לפרטים"**, ישנן מצוות נוספות המוטלות על הציבור, כמו למשל הבאת קרבן ציבור, שבהן קיים הציווי "וחי בהם", ואין להסתכן על מנת לקיימן כך שאם למשל יוצר מצב בו הבאת קרבן ציבור תהיה כרוכה בפיקוח נפש, אין לקיים את המצווה ולא שייך לומר כאן "ציבור לא מייתי".

"אבל אם המצוה היא בתכונה כזאת" כאשר הסכנה עומדת במהותה ובבסיסה של המצווה, **"שיש בה סכנה לפרטים או אומרים שעדיין אין ראייה שיהיה גם היחיד חייב להעמיד עצמו בסכנה, כשאינו עם הציבור"**. זוהי כוונתו של ספר החינוך, כאשר אמר שרק אם אין בזה סכנה, ביטל מצוות עשה. ספר החינוך התכוון ליחד המעוניין לקיים מצות מחיית עמלק, ולא בציבור היוצא להלחם נגד עמלק או נגד שבעת העממים.

"על כן על כל יחיד התנה יפה בחינוך שאינו חייב כי אם כשאינו בו סכנה, ולפי זה אין במלחמת רשות חומר יותר מאשר מצות, ומצות ציבור אחרת אם היה בה צורך של סכנה גם כן היתה יכולה להיות מוטלת עלינו חובה, מעין התנגדות לכללא דוחי בהם, משום דציבור לעולם חיים, וכיון דמצוה זו רשות היא כשעומדת לנגדה חיוב של מצוה גמורה של חובת היחיד, אז צריכים לשקול הדבר איך העניין של חובת יחיד שבמצוה זו שהיא רשות עומד נגד חובת יחיד של מצוה". רש"י ביאר שמלחמת רשות אינה מוגדרת כמצווה, משום שלא נאמר בה "כל העוסק במצווה פטור מן המצווה", כלומר לא הוגדרה מלחמת רשות כמצווה שהעוסק בה פטור מכל מצווה אחרת. ואכן יחיד העוסק במלחמת רשות אינו פטור ממצווה אחרת, אך ברגע שהוא מצטרף לציבור שלם העוסק במלחמת מצווה, הרי הוא מתרומם למדרגה כללית, ובזמן המלחמה, אף שהיא מלחמת רשות, הוא מצווה להלחם בלבד, ואין לו כל ציווי אחר.

7. "אפילו נוטל את נפשך"

"ואם כן לפי דעת החינוך גם מלחמת מצווה אין היחיד מצד יחידותו חייב בה במקום סכנה, וקל וחומר מלחמת רשות, שאינו חייב בה מצד היחידות שלו במקום סכנה", הדיון נסוב על היחיד בזמן מלחמה, האם יש לדון אותו עפ"י הצד היחידני או עפ"י הצד הכללי.

"אם כן נוהג דין וחי בהם כדין היחיד בפרטיותו, וכיון שמצוה שעוסק בה זה היחיד או שנזדמנה לו, הרי הוא פוגע בה מצד יחידיות שלו, וביחידיות הרי גם בענין חובת מלחמה נאמרה וחי בהם כמו שכתבתי, אם כן שפיר אין הרשות דיחיד דוחה מצוה דיחיד. ועפ"י זה היה אפשר לחדש עוד ולומר שכל זמן שהיחיד עומד במערכה בכלל הציבור" כאשר היחיד עומד במערכה יחד עם כל הציבור, לא ניתן לבודד אותו ולהתייחס אליו כיחיד. "חל עליו חובת ציבור דדוחה פיקוח נפש, שהיא דוחה כל המצוות, קל וחומר דכל המצוות נדחים מפניה", המלחמות של ימינו הן וודאי מלחמת מצווה. הרב צבי יהודה זצ"ל הגדיר את כל מלחמות ישראל כ"עזרת ישראל מיד צר" עפ"י הגדרתו של הרמב"ם, שהיא וודאי מלחמת מצווה. במלחמת מצווה כל יחיד חייב להכנס אליה, והיא דוחה את הציווי "וחי בהם" של היחיד. מחדש הרב זצ"ל כאן שאף במלחמת רשות, כאשר היחיד נכלל עם הציבור, הרי נדחה הציווי "וחי בהם" המוטל עליו, וכן נדחות שאר המצוות מפני מצוות המלחמה. "אבל בזמן שאין היחיד עומד עם הציבור", כפי מה שמלמדנו ספר החינוך, "אלא שנזדמן לו ביחידות לעסוק במלחמת הרשות, כמו שמצייר החינוך כשמזדמן ביחידות הריגת אחד מז' עממין או מזרע עמלק, והכי נמי משכחת ליה ביחיד ביחש למלחמת הרשות, וכיון שגם במלחמת חובה ומצוה לדעת החינוך אין ביחידות כח לבטל דין של וחי בהם, קל וחומר שאין כח ביחידות של מלחמת רשות. ואז נפרך קל וחומר דידן, ונשאר כח של רשות לגבי מצוה, ומתחייב במצוה, כיון שאינו נקרא עוסק במצוה".

מאיגרת זו למדנו את אותו היסוד שהופיע ב"עין אי"ה", ואם במלחמת רשות מתעלה הצד הפרטי אל הצד הציבורי, כפי שעולה מדברי הרב באיגרת, על אחת כמה וכמה במלחמת מצווה. זוהי שעתנו הגדולה, בה אנו מתעלים מן ההבנה הפרטית אל הכלליות. אנו רואים כל-כך הרבה נכונות של יחידים לחרף נפשם במלחמה, "אפילו נוטל את נפשך", וזוהי מסירות נפש אדירה. מסירות נפש זו מפעמת בכל שכבות העם, דתיים ושאינם דתיים, וקול התור נשמע בארצנו. לכן אלו הן שעות גדולות מאוד, שאסור לנו למדוד אותן במבחן התוצאה של הישגים בלחימה. את שאלת הישגים והנצחונות נותיר לראשי העם ולראשי הצבא, ונהיה אנחנו נכונים לקרב הן בחזית והן בעורף. חלק מן הנכונות לקרב היא אורך הרוח והסבלנות להמתין עד שהמצב הלא נעים בעורף יגמר, עלינו להיות נכונים לעמוד בכך לזמן לא ידוע ולא מוגבל, וזוהי המסירות של הפרט לציבוריות.

ר' עקיבא, שסרקו את בשרו במסרקות של ברזל, עמד למות במשך זמן רב וסבל יסורים ממושכים. נכונותו להתייטר היתה לא רק במיתה עצמה, אלא גם בכל התהליך עד המיתה, בזמן שהיה עומד למות. גם חיילנו, גיבורי ישראל, הם בעלי נכונות של עמידה בפני המוות, מתוך ידיעה שאולי לא יחזרו חלילה. זוהי התעלות מעל לכל השיקולים הפרטיים, מעל למשפחה, ומסירת הכל למען הציבור. זוהי אהבת ד' "בכל נפשך", ר' עקיבא הצטער כל ימיו על הפסוק "בכל נפשך" ושאל: מתי יבוא פסוק זה לידי ואקיימנו? ר' עקיבא לא התכוון שיזכה לקיים פסוק זה בפועל, אך כל חייו היתה בו את הנכונות לכך, הוא התרומם למדרגה כללית בעבודה ממושכת כל ימיו.

גם לימוד התורה שלנו צריך להיות מתוך גישה של "אפילו נוטל את נפשך", מתוך יסורים בלימוד התורה. אמנם לכל לומד תורה ישנן שאלות פרטיות, כאבים ויסורים המצערם אותו צער גדול, אך

עליו להתרומם למדרגת עובד ד' בכל לבבו ובכל נפשו. לימוד התורה הוא מאבק של יציאה מפרטיות אל כללות האומה, ולומדי התורה צריכים להיות נכונים לכך.

8. גבורה ועוצמה בקרב האומה

אנו נמצאים בערב שנת השמיטה. שומרי השמיטה מוגדרים כ"גיבורי כח עושי דברו" (תהילים ק"ג, כ'). שומרי השמיטה מתגברים על השאלות האישיות של "מה נאכל בשנה השביעית", ומתמסרים לציווי של שביתה ממלאכת הקרקע בשביעית. גם יהודים הלומדים תורה בישיבה הם יהודים של שבת, השובתים ומתעלים מעל לשאלה המעשית של כיצד נסתדר. לימוד תורה מתוך מסירות לכלל מתמזג יחד עם קול התור הנשמע בארצנו, וכולם יחד, הלוחמים ולומדי התורה מתרוממים למדרגה של ציבוריות. זו העבודה שלנו בדור הזה, היציאה מן הפרטיות אל הציבוריות, הנכונות להיות כשרגא בטי'הרא. אנו מבינים שיש מקום לפרטיות ולמשפחתיות כל עוד הן מוגדרות כנר ד' בעולם. אך האור הגדול הוא אור הברור בן רשע לצדק. אם בתל אביב יוצאים אנשים מפרטיותם, ויורדים למרחבים המוגנים ללא תלונות, אות הוא כי הצד הציבורי מפעם בחוזקה באומה. העורף משדר נכונות לעמוד בקשרי המלחמה, בעוד שבזמן רגיל כל דבר קטן מעורר פאניקה, ואילו עתה אין בהלה. החוסן הזה לא נוצר כתוצאה מההגנה שמספקת כיפת הברזל, אלא בשל היותנו תחת כיפת השמיים במובן המהותי. בחיי היום יום אנו מוצאים סכסוכים ומריבות על דברים פעוטים, תחרות על רווחים והפסדים, ואילו עתה עולם העסקים ממשיך כרגיל, אך האנשים אינם שקועים בעסקיהם הפרטיים. הציבור בניגוד לתקשורת, אינו משדר קוצר רוח וחוסר אונים, אלא דווקא תעצומות של חיים, כחלק מקול התור הנשמע בארצנו. לאחר שנים שנראה היה שעם ישראל משדר חולשה, שומעים היום בציבוריות הישראלית קולות עוצמתיים שרק הולכים ומתגברים.